

PRIKAZI

DOI: 10.5613/rzs.45.1.4

Jennifer M. Silva**Coming Up Short: Working-Class Adulthood in an Age of Uncertainty**

New York: Oxford University Press, 2013, 192 str.

Američka sociologinja Jennifer M. Silva u svojoj knjizi *Coming Up Short: Working-Class Adulthood in an Age of Uncertainty* (Priče o neuspjehu: odrastanje radničke klase u doba nesigurnosti) polustrukturiranim intervjuima istražuje proces odrastanja 100 odraslih mladih (*young adults*) Amerikanaca iz radničke klase. Autorica se kreće u teorijskom okviru prijelaza (tranzicije) u odraslost, unutar kojega recentniji radovi završetak tranzicije pomiču na kasne dvadesete i na tridesete godine života. Usmjeravajući se upravo na konstrukciju odraslosti kod mladih iz radničke klase, za intervjuiranje je izabrala sugovornike i sugovornice u dobi od 24 do 34 godine (prosječna je dob bila 27 godina) i zaključila da se njihov ulazak u odraslost može opisati kao produljen, odgođen ili zadržan, a kako je i samu odraslost potrebno ponovno promisliti. Istraživanje je provela u dva manja i tradicionalno industrijska grada u Americi (Lowell u Massachusettsu i Richmond u Virginiji), od 2008. do 2010. godine, dakle u razdoblju obilježnom ekonomskom krizom.

Kao kriterij pripadnosti radničkoj klasi Silva je iskoristila očeuvo obrazovanje sugovornikâ, najviše srednjoškolsko, no valja napomenuti da se izrazom radnička klasa koristi svjesna da je u Americi zbog prijelaza u postindustrijsku ekonomiju ta klasa doživjela znatno slabljenje ekonomskog i društvenog položaja te izgubila svoja tradicionalna obilježja. Tipičan predstavnik radničke klase danas više nije radnik u tvornici ili na gradilištu nego radnica (nešto je veći udio žena) u sektoru usluga: prodavačica, konobarica ili niža činovnica, operaterka u pozivnom centru i slično. Autorica je svoje sugovornice i sugovornike pronašla upravo na takvim radnim mjestima iz sektora usluga, na državnim fakultetima i na nekoliko radnih mjesta karakterističnih za »staru radničku klasu« u Americi (vatrogasci, policija i vojska), osiguravši u svojem uzorku jednaku raspodjelu po spolu te odgovarajuću »rasnu« zastupljenost. S obzirom na tako izveden prigodni uzorak, trebamo biti svjesni njegovih ograničenja – zasigurno je eliminiran jedan dio sugovornika koje su iz deprivilegiranih položaja uspjeli doći do bolje plaćenih zaposlenja (makar i dalje možda nesigurnih). Utoliko ovu knjigu treba shvatiti kao priče o neuspjehu deprivilegiranih mladih i o njihovim naporima za (re)konstrukciju svojih identiteta da bi se nosili s problemima s kojima se susreću.

U prvom poglavlju knjige, naslovljenom »Coming of Age in the Risk Society« (»Sazrijevanje u društvu rizika«) autorica oblikuje perspektivu kompatibilnu s teorijama o suvremenom društvu koje možemo naći u radovima Ulricha Becka i Anthonyja Giddensa. Donoseći zaključke na temelju analize intervjua, ona konstatira kako su danas tradicionalna obilježja odraslosti (poput stabilnog posla i intimne veze ili samostalnog stanovanja) za mlade iz radničke klase postala strukturno teško dohvatljiva i/ili nepoželjna, a samo razdoblje odrastanja obilježeno je nesigurnošću i tjeskobom. Za nesigurnost koju mladi doživljavaju autorica velikim dijelom krivi neoliberalnu političku ekonomiju i ideologiju koje su, po njoj, dovele ne samo do povećanja i privatizacije rizika u ekonomskoj sferi života, nego i do privatizacije rizika u izgradnji osobnih identiteta. Naime, Silva u ideologiji koja promovira vrijednosti individualizma i samostalnog postignuća te isključivo osobnu odgovornost za uspjeh u životu, vidi dio uzroka toga da Amerikanci »stvaraju duboko *osobne* priče o odrastanju« (str. 10). Tako se oni ne pronalaze u mrežama solidarnosti i kolektivnim identifikacijama poput klase ili lokalne zajednice, nego smatraju da se trebaju oslanjati samo na sebe. Ona ne niječe pozitivne učinke koje više slobode ima za formiranje identiteta, ali kroz intervjue koje je provela primjećuje teškoće, nesigurnosti i patnje mladih iz radničke klase koji se sve više osjećaju prepušteni sa-

mima sebi i grade identitete koje obilježavaju »niska očekivanja od posla, oprez i promišljenost oko romantičnih veza, nepovjerenje u društvene institucije, duboka izoliranost od drugih i prevladavajuća usmjerenost na vlastite emocije i psihičko zdravlje« (str. 10).

U drugom poglavlju, naslovljenom »Prisoners of the Present: Obstacles on the Road to Adulthood« (»Zatočenici sadašnjosti: prepreke na putu k odraslosti«), autorica zaključuje kako je »nošenje s nesigurnostima u sadašnjosti umjesto planiranja i napretka prema jasnoj i znanoj destinaciji ključno iskustvo odrastanja u radničkoj klasi« (str. 36). Tako su mnogi od njezinih 100 sugovornica i sugovornika stvorili velike dugove za plaćanje fakulteta i stanovanja, a većina ih se nalazi u »začaranom krugu« vrlo nesigurnih i slabo plaćenih poslova. Oni koji su uspjeli završiti fakultet, uglavnom su se našli u situaciji u kojoj s diplomom ne mogu naći dobro plaćen posao. Silva ističe kako su se njezini sugovornici često osjećali izgubljeno u školi, na fakultetu (od kojega su mnogi odustali) te u planiranju svojih financija, što je po njoj umnogome posljedica niskih razina kapitala (u Bourdieuvu smislu) obitelji iz kojih dolaze. Takvi uvjeti života potaknuli su neke od njezinih sugovornika da se prijave u vojsku, gdje im se, u zamjenu za sudjelovanje u američkim vojnim akcijama, nudi dobra plaća, a poslije odsluženog roka i povlastice u zapošljavanju na sindikalno dobro zaštićenim radnim mjestima, poput policije i vatrogasne službe.

U trećem poglavlju »Insecure Intimacies: Love, Marriage, and Family in the Risk Society« (»Nesigurne intimnosti: ljubav, brak i obitelj u društvu rizika«) Silva potvrđuje odmicanje od tradicionalnijeg oblika intimnih veza i braka temeljenog na rodnoj podjeli uloga i stabilnijim identitetima prema mnogo nestabilnijim vezama između autonomnih identiteta u (re)konstrukciji. Ona zaključuje kako se etos moderne ljubavi više ne nalazi u međuovisnosti nego u zajednici autonomija, u zahtjevnom balansu slobode i potpore. Takve su veze i brakovi rodno egalitarniji, ali i krhkiji, te se na njih teže odlučiti. Naime, veza se među njezinim sugovornicama i sugovornicima uglavnom percipira kao rizik zbog straha od izdaje koja, uz emocionalne probleme već i ovako uz napor izgrađenih identiteta, nosi i potencijalne financijske probleme. Autorica također zaključuje da se djeca promatraju kao jedina točka stabilnosti, izvor samopoštovanja, društvene (re)integracije i posvećenosti, odnosno kao prekretnica koja vraća smisao i stabilnost u živote. No, to je ujedno i novi svijet nade i suočavanje s granicama sna i ekonomskim rizicima koji stalno prijete.

Četvrto poglavlje, nazvano »Hardened Selves: The Remaking of the American Working Class« (»Očvrsnuti identiteti: ponovno stvaranje američke radničke klase«) informira nas kako za mlade Amerikance iz radničke klase danas odrastati sve više znači ne očekivati ništa ni od koga jer za njih povjerenje i ulaganje u druge uglavnom donose ra-

zočaranje. Mnogi se mladi, obuhvaćeni istraživanjem što ga je provela Silva, nisu mogli osloniti niti na svoje obitelji, koje im nisu mogle pružiti financijsku sigurnost, a često ni emocionalnu potporu. Takva usamljenost, okrenutost sebi i prihvaćanje kulturnih ideala individualizma i osobne odgovornosti, po autorici, dovodi do konstrukcije »očvrsnutih« identiteta. Prilagodba na zahtjevan i fleksibilan rad za mlade postaje mjerom karaktera, a deprivilegirani položaj uzima se kao poseban izazov, a ne kao razlog za solidarnost ili politički stav. Naime, mladi koje je Silva intervjuirala samostalnu borbu i »očvrsnute identitete« očekuju i od drugih pa se uništavaju veze solidarnosti, čak i između pripadnika »crne rase« iz radničke klase. Tako, osim jednog sugovornika, nitko nije naveo visoku društvenu nejednakost, golem jaz između bogatih i siromašnih ili »klasne, rasne ili spolne nepravde kao prave prepreke« (str. 108) za uspjeh. Umjesto toga, ispitanici su stvarali granice prema onima koji su im u društvenoj hijerarhiji najbliži.

U posljednjem poglavlju, nazvanom »Inhabiting the Mood Economy« (»Život u ekonomiji osobnosti«) Silva zaključuje kako se za mlade iz radničke klase ponos i konstrukcija identiteta odraslosti više ne nalaze u tradicionalnim postignućima poput rada ili u braka, nego u sposobnosti organizacije traumatičnih emocija i vlastitih nesigurnosti u narativ o samotransformaciji kroz pokušaje upravljanja emocijama (*emotional management*). Čak 70 od 100 autoričinih sugovornica i sugovor-

nika izjavilo je kako sami sebe vide kao najveći rizik u svom životu i kao najveću prepreku svojoj sreći i uspjehu. Sreću su opisali kao rezultat individualne volje, dostižnu kontrolom negativnih misli, kroz »terapeutsku samotransformaciju« po uzoru na priručnike za samopomoć.

Knjiga *Coming Up Short: Working-Class Adulthood in an Age of Uncertainty* donosi nam sliku mladih Amerikanaca iz radničke klase kao osoba neizvjesne egzistencije, života obilježenih nesigurnošću i rizikom, često prepuštenih samima sebi i svojim sposobnostima da pokušajima vrlo zahtjevnih (re)konstrukcija identiteta oblikuju svoj život i identitet odrasle osobe, kidajući pritom mnoge veze solidarnosti i zajedničkih identifikacija. Iako svjedoci američkih specifičnosti, brojni nalazi i perspektive iz te knjige Jennifer M. Silva mogli bi se pokazati prilično važnima i u europskom kontekstu, pa i za Hrvatsku, bez obzira na to što se mladi u Hrvatskoj znatno više oslanjaju na obitelj nego što je to slučaj s mladima u SAD-u. Visoka stopa nezaposlenosti mladih, školovanje koje za mnoge ne vodi do radnog mjesta u struci, povećana nesigurnost u odrastanju kao i izostanak političke mobilizacije za poboljšanje statusa – sve su vidljiviji izazovi i mladima u Hrvatskoj.

Augustin Derado

*Institut društvenih znanosti Ivo Pilar;
Centar Split*

Sonja Podgorelec, Sanja Klempić Bogadi

Gradovi potopili škoje – promjene u malim otočnim zajednicama

Zagreb: Institut za migracije i narodnosti, 2013, 189 str.

Knjigom *Gradovi potopili škoje – promjene u malim otočnim zajednicama* sociologinja Sonja Podgorelec i geografkinja Sanja Klempić Bogadi predstavljaju predstavljati svoja istraživanja društvenih, populacijskih i posebice migracijskih karakteristika otočne populacije u Hrvatskoj. Knjiga je jedan od rezultata višegodišnjega, sveobuhvatnog i kompleksnog istraživanja skupine sociologa, geografa i demografa iz Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu koji se bave proučavanjem unutarnjih i vanjskih migracija s hrvatskih otoka i na otoke. Dodatno, S. Podgorelec se bavila problematikom kvalitete života i starenja, a rezultati su objedinjeni u njezinoj ranijoj knjizi *Ostarjeti na otoku: kvaliteta života starijega stanovništva hrvatskih otoka* (Zagreb: Institut za migracije i narodnosti, 2008). Nova se knjiga nastavlja na prethodno objavljena istraživanja pridonoseći korpusu izdanja o otočnoj problematici donoseći vrlo pregledno nove bitne uvide u društvenu, populacijsku, ekonomsku, sociokulturnu, sociopsihološku i identitetsku dimenziju života na otocima. Knjiga je nastala kao rezultat znan-